

Recension av *Vägen ut* eller *Det grymma manssamhället*

Av Gunilla Byrman, docent i nordiska språk, Växjö universitet

[Länk till presentation av Gunilla Byrman](#)

År 1971 utkom *Vägen ut* eller *Det grymma manssamhället* (231 sidor) för första gången. Nu har den kommit i en ny utgåva på Alida bok, som på Internet saluförs som ett feministiskt förlag. Boken har enbart genomgått smärre förändringar från förra utgåvan. Den är skriven av journalisten Mariann Andersson redan 1969 och är ett inlägg i den pågående debatten om kvinnors och mäns roller i det moderna samhället.

"Alla är vi fångna i könsrollerna. Det gäller svenska kvinnor och män såväl som talibaner i burka och turban", skriver författaren i förordet till denna utgåva. Boken igenom pläderar hon för att kvinnor och män måste styra världen tillsammans och frigöras från de mallar som manssamhället tillhandahåller. Dessa bygger på en lögn, påpekar hon mycket riktigt, och bokens syfte är att ha en frigörande effekt på läsare.

Inledningsvis demonstrerar hon hur samhället hade kunnat se ut om det styrts av kvinnor. Detta gör hon genom att berätta en tvärtomhistoria, där det är mannen som är den förslavade och tjänande parten och kvinnan den förtryckande. Hon drar slutsatsen att världen inte skulle bli ett bättre ställe att leva på om det sett ut så och visar på det absurda i att det finns enbart ett perspektiv på hur samhället bör utformas. Båda könsrollerna ställer helt enkelt orimliga krav och kan inte skyllas kvinnans eller mannens natur utan felet ligger i samhällskonstruktionen som automatiskt leder till förtryck. Slutsatserna verkar korrekta, men interiören i Mariann Anderssons tvärtomberättelse känns trots allt en smula otidsenlig och könsrollsbevarande.

I boken definieras den kvinnliga könsrollen som moderlig, huslig, fåfäng, smeksam, känslös, fördragsam, vimsig, trofast, och erotiskt passiv. Författaren hävdar att synen på självständiga, klartänkta, logiska, stridbara, kunniga och sexuellt aktiva kvinnor däremot fortfarande mestadels är negativ i manssamhället. Den manliga könsrollen definieras som raka motsatsen till den traditionellt kvinnliga, och den kan sammanfattas som aggressiv med ett tillbakaträngt känsloliv. "Liksom den kvinnliga könsrollen skaver på kvinnornas rätta natur så är den manliga könsrollen i många stycken en tvångströja som stympar männens verkliga mänsklighet" (s. 53). Det vill säga män upplever förtrycket ungefärligen på samma sätt och lika hårt som kvinnor. Genom könsrollsschablonerna styrs mäns och kvinnors handlande av falska ideal som inte tillfredsställer deras verkliga behov av kärlek och gemenskap.

Männen har och har haft en orättmätig makt över kvinnor, som tvingats till maktlöshet. Nu är det dags att göra revolution mot detta, vilket kvinnor och en hel del män är beredda att göra. Ett led i denna omvälvning skulle vara att öka förståelsen mellan könen. Mariann Andersson menar att en friare uppfostran är en bra väg bort från manssamhället men att uppluckringen av könsrollerna i ett initialskede leder till missanpassningssymptom som ökad kriminalitet och skilsmässofrekvens. Varför detta sker går hon inte närmare in på.

Författaren berör kvinnohistorien: hur det är och har varit att vara kvinna. I samband härmed diskuterar hon tre traditionella kvinnotyper som alla kritiserats av manssamhället, nämligen den som önskar *medinflytande*, den som vill ha *självständighet* och slutligen den som har krav på *fri sexualitet*. Mariann Andersson benämner typerna på patriarkaliskt manér och i ovan nämnd ordning för "kvinnoasakskvinnan", "nuckan" och "skökan". Benämningarna är sexistiska och färgar av sig på framställningen som därigenom

förminskar kvinnors värde. Författaren borde avhålla sig från sådant språkbruk i en bok som kallar sig feministisk.

Mariann Andersson menar att sexualiteten har en nyckelposition: "Genom den strävar människan att fullkomna sitt rätta jag som könsrollerna stänger inne. Mannen får utlopp för sitt förträngda känsloliv, kvinnan för sitt behov av mänskligt inflytande och kontakt" (s. 101–102). En annan tes som Mariann Andersson driver är att mannens potens inte bara har att göra med hans manlighet utan att den är hans viktigaste källa till gemenskap; det är nyckeln till lyckligt familjeliv, avkomma och intima förbindelser.

Författaren hävdar att det i dagens samhälle finns ett generellt könsförtryck av både kvinnor och män. Men hur ska vi då komma ifrån det grymma manssamhället som förtrycker oss? Det enkla svaret hon ger är att vi måste bejaka vår sanna mänskliga natur och inte foga oss i de könsrollskategorier som samhället prefabricerat åt oss. Vad som är vår sanna natur berör hon inte med ett ord, men skriver att även om könsrollerna suddas ut behöver det inte innebära att vi alla förvandlas till neutrum. "I stället framträder de individuella olikheterna och de eventuella äkta könsskillnaderna desto klarare, medan endast det påtvingade som skapar neuroser och förtrycker människan försvinner" (s. 56). Här blir Mariann Anderssons tankegångar kategoriska och samtidigt otydliga eftersom det enligt min mening inte är möjligt att fastslå vad som är den sanna mänskliga naturen och hur en äkta könsroll kan gestalta sig. Hur ska någon människa kunna bejaka respektive leva i enlighet med något som kanske inte ens finns i sinnevärlden? Mariann Andersson ger här uttryck för en förenklad människo- och samhällssyn, när i stället ett problematiserande synsätt vore på sin plats.

I sista kapitlet ger Mariann Andersson förslag till åtgärder för att komma ur den nuvarande könsrollsordningen. Barnen bör undervisas om könsroller och historieundervisningen kompletteras med kvinnohistoria. Vidare bör glorifiering av våld, krig och brutalitet fördömas. Det enögda historieperspektivet bör avskaffas och erövringar bör även ses ur förlorarens perspektiv. Monarkin ska slopas, eftersom den är en symbol för ett odemokratiskt samhälle. Våldet mot alla kvinnor bör stävjas och utseendefixeringen minskas, bl.a. genom att skönhetsstävlingar förbjuds. Dessutom bör vår kultur berikas med verk skapade av kvinnor.

Boken är lättläst med korta kapitel och ett journalistiskt och begripligt språk. Men vissa utsagor i boken framstår som tidigare påpekats som alltför kategoriska eftersom de inte förklaras eller exemplifieras. Här följer ett axplock: "I mer utpräglade manssamhällen är det till och med förbjudet för kvinnor att kommentera mäns utseende" (s. 60). Här skulle författaren kunnat antyda vilka samhällen det gäller. "När könen är helt jämställda kommer äktenskapet troligen att försvinna helt och ersättas med förbindelser, byggda på enbart sympati och gemenskapskänsla" (s. 66). Det underliggande antagandet här är att äktenskap i det rådande samhället aldrig kan bygga på kärlek och gemenskap, vilket väl trots allt är möjligt. Vidare hävdar hon i ett avsnitt där hon diskuterar Hitlers mentalitet att han hade problem med potensen (s. 212). "Adolf Hitlers förhållande till kvinnor är intressant", hävdar Mariann Andersson. Att Hitler över huvud taget får det utrymme han får i boken är för mig en gåta; resonemanget om honom bidrar inte till att stärka bokens trovärdighet.

Ideologin i boken kan karakteriseras som en oortodox kristen socialism. Framställningen gör inga anspråk på att vara vetenskaplig. Men häpnadsväckande är att Mariann Andersson behandlar Bibeln som om den vore en historisk källa, vilket för mig är mer än svårsmält. Dessutom prisar hon kristendomen framför andra religioner och skriver att den kan tjäna som ett föredöme för slopandet av manssamhället. Argumenteringen känns här unken och etnocentrisk, även om de flesta samhällsmedborgare säkerligen hellre vill ha ett människosamhälle än ett manssamhälle. Däremot är det lätt att instämma i att manssamhället inte är demokratiskt, eftersom det präglades i en tid då kvinnorna inte hade yttrandefrihet, rösträtt och andra demokratiska rättigheter.

Mariann Andersson uppmanar i sin bok kvinnor och män att enas i kampen om att skapa en

jämställd värld med fria människor. Hur dessa individer kommer att styra världen återstår att se. Men om boken har det goda med sig att läsarna börjar göra upp med sina stereotypa förväntningar på flickor och pojkar, män och kvinnor, kan Mariann Andersson glädja sig åt att den har haft en frigörande effekt.

Mitt huvudintryck av boken är dock att den närmar sig jämställdhetsproblemet i dagens samhälle på ett gammalmodigt, förenklat och lite naivt sätt.

© [Gunilla Byrman](#)